Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto
13.11.2018

SM1833723
00.02.04
SMDno-2018-1583

Lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

HE 212/2018 vp

Lausunto hallituksen esityksestä laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Asia

Lakivaliokunta on pyytänyt lausuntoa hallituksen esityksestä rikoslain 20 luvun ja eräiden muiden lakien muuttamisesta. Sisäministeriö lausuu seuraavaa huomioiden lakialoitteet LA 14/2015 vp, LA 21/2015 vp, LA 45/2015 vp, LA 96/2017 vp ja kansalaisaloite KAA 3/2015 vp.

Yleistä

Hallituksen esityksessä mainitun mukaisesti rikoslain (39/1889) 20 lukua on uudistettu kattavasti. Siihen nähden lapsia koskevien seksuaalirikossäännösten uudistaminen on perusteltua, jotta rikoslain 20 luku pysyy johdonmukaisena kokonaisuutena. Esitetyt rangaistussäännökset olisivat oikeudenmukaisessa suhteessa tekojen vahingollisuuteen ja moitittavuuteen.

Rikoslain 20 luvun 7 §:n 1 momentin 2 kohdan a-c alakohtien esitöiden määrittelyt ovat edelleen sisällöltään ajankohtaisia huomioiden lainkohdilla suojeltavien oikeushyvien painoarvo. Rikoslain 20 luvun 7 §:n 1 momentin 2 kohdan c alakohdan tarkoittamasta luottamusaseman määritelmästä todetaan erikseen, että sen on perusteltua olla laaja. Tämä sen vuoksi, että luottamusasemassa olevalla aikuisella on edellytykset itsenäiseen tahdonmuodostukseen ja päätöksentekoon. Näin ollen on johdonmukaista, että luottamusasemasta seuraa korotettu vastuu ja viime kädessä korotettu rangaistusuhka.

Kokonaisrikollisuutta koskevien tietojen perusteella lapsen seksuaalisen hyväksikäytön kiinnijäämisriskin on todettu olevan korkea. Kiinnijäämisriskin lisääminen ja sitä myötä lapsen ruumiillisen koskemattomuuden sekä oikeuksien suojaaminen lainsäädäntötoimilla on perusteltu toimenpide.

Sisäministeriö kannattaa kokonaisuudessaan hallituksen esitystä.

Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön enimmäisrangaistuksen korottaminen

Rikoslain 20 luvun 6 §:n enimmäisrangaistuksen esitetty korottaminen kahdella vuodella on verrattain maltillinen lainsäädäntöratkaisu. Arvioitaessa seksuaalirikosten rangaistusasteikkojen yleis- ja erityisestävyyttä, seksuaalirikosten tekijöiden uusimisriskiä, rangaistusjoustoa sekä hyötyjen ja haittojen vertailua kokonaisuutena esitetty enimmäisrangaistuksen korottaminen näyttäytyy perusteltuna.

Sisäministeriön näkemyksen mukaan enimmäisrangaistuksen esitetty korottaminen pienentäisi nykyisten rikoslain 20 luvun 6 §:n ja 7 §:n enimmäisrangaistusten välistä porrastusta. Esitetty korottaminen toisi soveltamismahdollisuuden tapauksiin, joissa rikollisen teon moitittavuus ylittäisi rikoslain 20 luvun 6 §:n soveltamisalan, muttei kuitenkaan täyttäisi rikoslain 20 luvun 7 §:n soveltamisen edellytyksiä.

Lapsiin kohdistuvien rikosten euromääräisistä hyötyjen ja haittojen vertailusta sisäministeriö toteaa, että vaikka niitä voidaan pitää havainnollistamista edesauttavina välineinä, niille ei tulisi antaa ratkaisevaa painoarvoa. Lapsiin kohdistuvien vakavampien rikosten aiheuttamat haitat lapsen kehitykselle, kerrannaisvaikutukset esimerkiksi lapsen vanhemmille sekä muille läheisille ja yhteiskunnan korostunut suojeluvelvollisuus tulisi pitää ensisijaisina lähtökohtina.

Edellä mainituilla perusteilla sisäministeriö kannattaa lapsen seksuaalisen hyväksikäytön enimmäisrangaistuksen korottamista.

Törkeä lapsenraiskaus

Sisäministeriö viittaa lapsen seksuaalisen hyväksikäytön enimmäisrangaistuksen korottamisesta mainittuun.

Erikseen todetaan, että rikoslain 20 luvun 7 b §:n luonne poikkeussäännöksenä ja ehdotettu sääntelytekniikka viittauksilla rikoslain 20 luvun 2 §:n ja 7 §:n 1 momentin tunnusmerkistöihin sekä soveltaminen edellä mainittujen tunnusmerkistöjen yhtymisen tilanteissa vaikuttavat sääntelyteknisesti perustelluilta ratkaisuilta.

Sisäministeriö kannattaa törkeän lapsenraiskauksen rangaistussäännöksen säätämistä.

Muut esitetyt lainsäädäntömuutokset

Poliisin säilyttämistä henkilöistä annetun lain (841/2006) 16 luvun 2 §:n sekä vankeuslain (767/2005) 19 luvun 4 §:n 2 momentin, 5 §:n 2 momentin mukaisista ilmoittamisista poliisille ja asianomistajille säädettyjen lainkohtien muuttaminen on perusteltua. Asianomistajan etujen ja poliisin lakisääteisten tehtävien toteutuminen edellyttää tietoa tutkintavangin tai tuomitun vangin vapauttamisesta, karkaamisesta tai vapautumisesta.

Hallituksen esityksen suhde lakialoitteisiin ja kansalaisaloitteeseen

Lakialoitteissa ja kansalaisaloitteessa on esitetty korotuksia törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön rangaistusasteikkoon, syyteoikeuden vanhentumattomuutta tai vanhentumista asianomistajan täyttäessä 38 vuotta, törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön nimikkeen muuttamista lapsen raiskaukseksi sekä rikoslain (39/1889) 17 ja 20 lukujen sisältämien lapseen kohdistuvien seksuaalirikosten lievemmillä rangaistusasteikoilla arvosteltavien tunnusmerkistöjen enimmäisrangaistusten korottamista.

Hallituksen esityksessä korotettavaksi esitetty lapsen seksuaalisen hyväksikäytön enimmäisrangaistus vastaa osin eräiden lakialoitteiden sisältämiin ehdotuksiin mainitun rikoksen rangaistusasteikon koventamisesta. Hallituksen esitys ei sisällä vähimmäisrangaistuksen korottamista, jolloin törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä voitaisiin edelleen tehdä rikoslain 6 luvun 9 §:n mukainen valinta ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä. Lakialoitteissa LA 21/2015, LA 96/2017 vp ja kansalaisaloitteessa KA 3/2015 vp perusteina törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vähimmäisrangaistuksen korottamiselle on esitetty lapsen aseman parantaminen asianmukaisemmalla rangaistuskäytännöllä, rangaistuskäytännön yhdenmukaistamisella ja ehdollisen vankeuden mahdollisuuden poistamisella.

Rangaistuskäytännön asianmukaistaminen ja yhdenmukaistaminen eivät toteudu pelkästään vähimmäis- tai enimmäisrangaistuksia muuttamalla. Rangaistuskäytäntö muodostuu tuomioistuinten ratkaisuista. Nykyiset rangaistussäännökset antavat tuomioistuimille mahdollisuuden tuomita lapseen kohdistuvista seksuaalirikoksista tuntuvia ehdottomia vankeusrangaistuksia. Lisäksi rikoslain 6 luvun 5 §:n koventamisperusteiden soveltaminen edellytysten täyttyessä ankaroittaa rangaistusta.

Rangaistussäännösten vähimmäisrangaistusten nostaminen tasolle, josta seuraa aina ehdotonta vankeutta tai vanhentumissäännösten muuttaminen on merkittävä kriminaalipoliittinen ja rikoslainsäädännöllinen kannanotto, jossa tulisi huomioida rikoslainsäädännön käytölle asetettavat yleiset edellytykset ja kriminalisointiperiaatteet. Tälläkin hetkellä rikoslain 6 luvun 9 §:ssä luetellut rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys tai aikaisempi rikollisuus ovat käytännössä esteitä ehdollisen vankeuden tuomitsemiselle. Sisäministeriön näkemyksen mukaan hallituksen esitys vastaa lakialoitteissa ja kansalaisaloitteissa esitettyihin näkemyksiin lapsen aseman parantamisesta. Rangaistuskäytännön yhdenmukaistaminen kuuluu viime kädessä tuomioistuinten riippumattoman harkinnan piiriin.

Törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön rikosnimikkeen muuttaminen lapsen raiskaukseksi ei sisäministeriön näkemyksen mukaan vastaa rikoslain perimmäisiä tavoitteita. Rikosnimikkeen muuttamisella, vaikkakin yhdessä rangaistusasteikon koventaminen kanssa, tavoiteltu rikoksen paheksuttavuuden lisääminen ei sovellu suomalaiseen kriminaalipoliittiseen järjestelmään.

Arvioitaessa vanhentumissäännösten pidentämistä käytännön näkökulmasta on syytä huomioida, ettei pelkkä syyteoikeuden vanhentumisajan pidentäminen takaa esitutkinnan onnistumista. Rikoksesta kulunut aika voi

heikentää mahdollisuuksia selvittää esitutkinnan tavoitteena olevaa materiaalista totuutta. Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten, kuten minkä tahansa muunkin rikoslajin kohdalla, mahdollisimman reaaliaikainen esitutkinta antaa parhaat mahdollisuudet rikoksen selvittämiseen ja rikosvastuun toteutumiseen. Näin ollen lainsäädännöllisten tavoitteiden rinnalla tulisi kulkea poliisin voimavarojen varmistaminen.

Kansalaisaloitteessa rikoslain 17 ja 20 luvun lapseen kohdistuvien seksuaalirikosten enimmäisrangaistusten korottamisen perusteena on esitetty tarve saada lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista sakkorangaistuksen saaneiden tiedot rikosrekisteriin. Sinänsä kansalaisaloitteen esitys tukisi lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002) 1 §:ssä kuvattua lain tarkoitusta. Tarpeeseen voitaisiin harkita ratkaisua, jossa rikosrekisteristä annetun lain (770/1993) 2 §:n 1momenttiin lisättäisiin merkintäperusteeksi sakko, joka on tuomittu rikoslain 17 luvun 18 §:n, 19 §:n tai 20 luvun 8 a-c §:ien perusteella.

Poliisiylitarkastaja Sami Ryhänen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Sisäministeriö 13.11.2018 klo 10:53. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu Lakivaliokunta

Tiedoksi Sisäministeri Mykkänen
Erityisavustaja Andersson-Bohren
Kansliapäällikkö Salmi
Johdon sihteerit Landström, Lummi, Vihervirta
Osastopäällikkö Lammi
Poliisiosaston yksiköiden virkapostit
oikeus@intermin.fi